

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลองเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหมวดหกไปกับการจัดการเรียนรู้แบบ กระบวนการ กลุ่มสัมพันธ์ โดยมีสมมติฐานว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 ที่เรียน โดยการจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหมวดหกไปสูงกว่าการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม สัมพันธ์ การวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย จ. พระนครศรีอยุธยา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 2 ห้องเรียน ซึ่งเป็นห้องเรียนตาม สภาพจริง แบ่งเป็นกลุ่มทดลองที่ 1 ที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหมวดหกไป และกลุ่มทดลองที่ 2 ที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ สถิติที่ใช้ในการ วิจัยประกอบด้วย สถิติเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ได้แก่ ค่าดัชนี ความสอดคล้อง (IOC) ค่าความยากง่าย (P) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่น KR-20 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อบรรยายข้อมูลวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การ วิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมแบบหลายตัวแปร (MANCOVA) ผู้วิจัยขอสรุปและอภิปราย ผลการวิจัย ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการจัดการเรียนรู้ เทคนิคการคิดแบบหมวดหกไปกับการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ สามารถสรุป ผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย ที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบ หมวดหกไป สูงกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม สัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย ที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหวมกหกโบ สูงกว่าที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการจัดการเรียนรู้เทคนิค การคิดแบบหวมกหกโบกับการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ สามารถอภิปรายผลการศึกษาวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหวมกหกโบสูงกว่าการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ความแตกต่างดังกล่าวพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหวมกหกโบ สูงกว่าการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัสมา สิทธิกุล (2547 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า การฝึกคิดแบบหวมกหกโบมีการคิดวิจารณ์ญาณมากขึ้นกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึกคิดแบบหวมกหกโบงานวิจัยของ สุนันทา สายวงศ์. (2544 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดวิจารณ์ญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิชาสังคมศึกษา โดยเทคนิคการฝึกคิดแบบหวมกหกโบ และการสอนแบบซินดิเคท มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน ผลการวิจัยของ ปิยนุช ยุดยาจารย์ (2544 : บทคัดย่อ) การเปรียบเทียบผลของการฝึกคิดแบบหวมกหกโบกับกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ พบว่านักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเพิ่มขึ้น หลังจากได้รับการฝึกคิดแบบหวมกหกโบ อาจเนื่องมาจากสาเหตุ ดังนี้

1.1 การเรียนโดยการจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหวมกหกโบเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียน ได้ฝึกการคิดอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนที่ชัดเจน โดยในแต่ละขั้นตอนใช้สีของหวมกหกโบเป็นสัญลักษณ์แทนการคิดในแต่ละแบบ และใช้สีของหวมกหกโบกำหนดทิศทางของการคิดเพื่อให้ผู้เรียนคิดไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้สามารถคิดพิจารณาสถานการณ์ในแต่ละเรื่องได้ถึง 6 ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของ สมเจตน์ ไวยากรณ์ (2530 : 14) ที่ว่าการคิดอย่างมีทิศทาง หรือมีจุดหมายเป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้และการแก้ปัญหาของบุคคล ทั้งนี้เพราะในการเรียนรู้ และการแก้ปัญหานั้นบุคคลต้องใช้ความคิด หรือประสบการณ์เดิม หรือข้อมูลเดิมมาเชื่อมโยงกับข้อมูลใหม่ ที่ได้รับมาทำความเข้าใจกับปัญหานั้น ๆ ส่งเสริมให้เกิด

ความรู้ย่อมมีความหมาย และการสร้างสรรค์ความรู้ใหม่สิ่งที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครั้งนี้ เป็นประเด็นปัญหา หรือกรณีตัวอย่าง เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดของผู้เรียนสอดคล้องกับ ทิศนา แคมมณี (2522 : 201-202) ที่กล่าวถึง การนำกรณีตัวอย่างมาใช้ในการเรียนรู้ว่า เป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จัก คิดวิเคราะห์อภิปราย ฝึกรวบรวมข้อมูลการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ร่วมตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ปัญหา ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการเรียนรู้ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ สอดคล้องกับทฤษฎีเชื่อมโยง หรือการโยงการเรียนรู้ของ ธอร์นไคค์ ที่ว่าการเรียนการสอนของครู ต้องสอนในสิ่งที่คล้ายกันกับโลกแห่งความจริง ที่ได้จะเผชิญให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้เกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้ไปสู่สังคมภายนอก (ประสาธ อิศรปริดา. 2532 :76) การจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหวมกหกใบเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ทำให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ และการอภิปรายกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้อย่างมีระบบ เป็นการคิดที่มีทิศทางสอดคล้องกับคำกล่าวของ บราวน์ (Brown. 1982 : 10-12) ที่ว่าการจัดกิจกรรมกลุ่มจะทำให้เด็กได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบ มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และข้อมูลเพิ่มความสำคัญทางสังคม และลดความกังวลใจของนักเรียน กิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนได้คิดพิจารณาไตร่ตรอง และวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างเสรี โดยใช้เหตุผลมาประกอบเพื่อพิจารณาเพื่อตัดสินใจ การจัดการเรียนรู้โดยเทคนิคการคิดแบบหวมกหกใบเป็นเทคนิคอย่างหนึ่งที่ช่วยระดมสมอง ซึ่งเป็นการนำความรู้ที่มีอยู่แล้วออกมาใช้ ทำให้ผู้เรียนมีอิสระในทางความคิด ไม่ต้องกังวลว่าความคิดนั้นถูกหรือผิด สอดคล้องกับแนวความคิดของสมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2544 : 29) ที่ว่าการนำเทคนิคการคิดแบบหวมกหกใบเข้ามาใช้ในการระดมสมอง ทำให้สมาชิกในกลุ่มไม่พูดนอกเรื่อง หรือพูดไม่มีทิศทาง ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ใช้ความคิดมากที่สุด การใช้สีของหวมกเป็นเครื่องมือในการตั้งคำถามให้ผู้เรียนคิดให้ครบทุกแง่มุม ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ และเปลี่ยนความคิดเห็นและยอมรับซึ่งกันและกัน เกิดความภูมิใจที่จะพัฒนาตนเองในด้านความคิด ไม่กังวลว่าความคิดเห็นจะผิดหรือถูก ฝึกคิดตอบสนองต่อเหตุการณ์ได้จำนวนมาก หลายแง่หลายมุม และแปลกใหม่ โดยให้นักเรียนร่วมกันคิดและหาแนวทางในการแก้ปัญหาที่เหมาะสม สอดคล้องกับ นกนเตร ธรรมบวร (2544 : 2) ผู้เรียนจำเป็นต้องพัฒนาการคิด การแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพการตัดสินใจอย่างรอบคอบ และพร้อมจะรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเลือก รวมตลอดถึงการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

1.2 บรรยากาศในการเรียนรู้ของการฝึกคิดแบบหวมกหกใบ เป็นบรรยากาศของการเรียนเป็นกันเอง ไม่เคร่งเครียด สนุกสนาน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการแสดงความคิดเห็น นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งเป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความ

กระตือรือร้น มีความตั้งใจในการเรียน เพราะรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ มีความสำคัญที่จะได้แสดงความคิดเห็นในการเรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ และกล้าแสดงออกมากขึ้น

สำหรับการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เป็นการจัดให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นประสบการณ์ เมื่อเกิดปัญหาที่ร่วมกันคิดแก้ปัญหา เป็นผลให้เกิดการร่วมมือในระบบกลุ่ม สอดคล้องกับแนวคิดของ สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์ (2544 : 55) ที่ว่าผู้เรียนแต่ละคนมีความถนัด มีความสามารถ ประสบการณ์ และรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน เมื่อร่วมเรียนรู้ร่วมกันทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน โดยผู้เรียนที่รู้น้อยกว่าสามารถเรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์มากกว่า เป็นการเพิ่มทักษะ และเรียนรู้จากการร่วมอภิปรายกับผู้อื่น สอดคล้องกับ อารุง จันทวานิช (2542 : 5) กระบวนการเรียนที่ผู้เรียน เป็นศูนย์กลาง มุ่งเน้นการค้นหาสร้างความรู้ร่วมกัน เกิดความสัมพันธ์ ฝึกความมีวินัย ความรับผิดชอบ การจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เน้นการทำกิจกรรมในระบบกลุ่ม มีการกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนในช่วงนำเข้าสู่บทเรียน มีกิจกรรมวิเคราะห์เนื้อหาการเรียนจากกรณีตัวอย่าง การอภิปรายสถานการณ์จริง ศึกษาเอกสารประกอบการเรียน และมีการประยุกต์ใช้ความรู้ สรุปความรู้ที่ได้โดยครูและผู้เรียน ถึงแม้ว่ากิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์จะมีกิจกรรมที่พัฒนาความคิด แต่กิจกรรมที่จัดขึ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนแนวคิดกับกลุ่ม ผู้เรียนบางกลุ่มแบ่งงานไม่เป็น ผู้เรียนเก่งจะเป็นผู้ปฏิบัติงาน ผู้เรียนบางคนไม่สนใจ หรือไม่เก่ง จะไม่ร่วมงาน เกิดความเบื่อหน่าย จึงไม่สนใจเรียน และไม่เกิดความภาคภูมิใจในผลงานกลุ่ม เนื่องจากไม่มีส่วนร่วมในการทำงาน ดังนั้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 จึงแตกต่างกัน

ด้วยเหตุผล ดังกล่าว จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ใช้การจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหวนทวนสูงกว่าจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย ที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหวนทวน สูงกว่าความรับผิดชอบต่อสังคมที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ความแตกต่างดังกล่าวพบว่าความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหวนทวนมีผลสัมฤทธิ์สูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับ พงศ์ จิระพงษ์ (2544 : 82) พบว่าความรับผิดชอบต่อสังคม โดยชุดกิจกรรม 4 MAT กับการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์แตกต่างกัน เกษรา เฉยงาม

(2546 : บทคัดย่อ) พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบบูรณาการ และแบบร่วมมือ เทคนิค เอส ที เอ ดี (STAD) มีความ รับผิดชอบต่อสังคมแตกต่างกัน และสอดคล้องกับ สมศักดิ์ นุชนิมิตร (2547 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบกระบวนการกลุ่ม สัมพันธ์ กับโครงการ มีความรับผิดชอบต่อสังคมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ อาจเนื่องมาจาก สาเหตุดังนี้

2.1 การจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหวมกหกใบ เป็นการจัดการกิจกรรมการ เรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ การเปลี่ยนสีหวมกทำให้เกิดการกระตุ้นในการคิดเริ่ม กิจกรรมจากประสบการณ์จริง มีการคิดไตร่ตรองแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นซึ่งผู้เรียนได้ประสบ เกี่ยวกับเรื่องใกล้ตัว และได้รับผลกระทบจากการกระทำที่มีต่อท้องถิ่นนั้น เป็นการกระตุ้น การพัฒนาคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อสังคมในขั้นการรับรู้ การตอบสนอง การคิดไตร่ตรองให้ คุณค่า แล้วมีการจัดระบบและพื้นฐานการสร้างลักษณะนิสัยของความรับผิดชอบต่อสังคมใน โอกาสต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดที่ว่า การปลูกฝังให้มีลักษณะการเป็นพลเมืองดี มี คุณธรรม รู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

กรมสามัญศึกษา (2536 : 6) การจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหวมกหกใบ เป็น การฝึกให้ผู้เรียนได้คิดทำกิจกรรม และมีความรับผิดชอบต่อความคิดตามสีหวมกที่สวมอยู่ในการทำ กิจกรรมเป็นการฝึกความรับผิดชอบต่องานนั้น ผู้เรียนมีความสนใจและความรับผิดชอบต่องาน ของตน ร่วมมือกับกลุ่มเพื่อให้ปฏิบัติงานได้สำเร็จทันตามกำหนดเวลา ซึ่งความร่วมมือร่วมใจทำ ให้เกิด ความสามัคคีและเข้าใจผู้อื่น คำนึงถึงส่วนรวม รู้จักปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของ ตน ตระหนักถึงผลกระทบในการกระทำของตนที่มีต่อกลุ่ม ซึ่งเป็นพื้นฐานในการตระหนักถึง ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่มีต่อสังคม และมีการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยเกิดคุณลักษณะที่ดีในอนาคต สอดคล้องกับแนวคิดของ สุทิน เนียมพลับ (2537 : 62) ที่ว่าการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อ กิจการเริ่มจากความรับผิดชอบต่ออย่างง่าย ๆ ก่อน เช่น รับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมายเสียก่อน ต่อมาจึงส่งผลให้เกิดความรับผิดชอบต่อสังคม ทำให้เกิดพฤติกรรมที่แสดงถึง ความรับผิดชอบต่อสังคม สอดคล้องกับแนวคิดของ พงศ์ จิระพงษ์ (2544 : 86) ที่ว่าความ รับผิดชอบต่อสังคมหรือหมู่คณะนั้นเกิดได้เมื่อเด็กรู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่และความรับผิดชอบต่อ การกระทำของตน

2.2 การจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหวมกหกใบ ก่อให้เกิดบรรยากาศ การเรียนที่ดี นักเรียนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างมีอิสระในความคิด เกิดความร่วมมือกัน ไม่มี การแข่งขัน แต่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีการประเมินผลงานปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น บรรยากาศในชั้นเรียนจึงเป็นประชาธิปไตย เพราะต้องยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนในกลุ่ม เป็น

บรรยากาศที่เป็นมิตร อบอุ่น เป็นกันเอง ผู้เรียนมีความสุข สอดคล้องกับแนวคิดของ ชีรวัดน์ นิเวศ (2538 : 26-28) ที่ว่า บรรยากาศในชั้นเรียนประชาธิปไตยช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ และการพัฒนาด้านสติปัญญา รวมทั้งปลูกฝังคุณลักษณะของผู้เรียน เช่น ความร่วมมือในการทำงานของหมู่คณะ และความรับผิดชอบต่อตนเอง และเนื้อหาในการทดลองเกี่ยวข้องกับหน้าที่ของผู้เรียนเองในสาระหน้าที่พลเมือง เป็นการเรียนรู้โดยนำประสบการณ์ที่พบ ปัญหาที่ประสบในชีวิตประจำวัน เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนนำประสบการณ์เดิมมาใช้และวิเคราะห์ไตร่ตรองหาทางเลือกในการปฏิบัติ และมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่ม ทำให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของเรื่องที่เรียนว่ามีความหมายต่อผู้เรียน เกิดความตระหนักในผลกระทบต่อชุมชนที่เกิดจากการกระทำของตนเองและผู้อื่น ทำให้ผู้เรียนคำนึงถึงภาระหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดี ที่ร่วมมือกันปกป้องรักษาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น ของตน เช่น สภาพแวดล้อมสังคม วัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม สอดคล้องกับแนวคิดของสมประสงค์ น่วมบุญลือ (2527 : 78) ที่ว่าเมื่อนักเรียนได้ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นต่อสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว และผลกระทบที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้เรียนตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคม

สำหรับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนที่เรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เป็นกิจกรรมที่เน้นระบบการทำงานเป็นกลุ่ม กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน กิจกรรมที่จัดขึ้นเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม มีการจัดแบ่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อให้เกิดความรับผิดชอบขึ้น ทั้งต่อตนเองและส่วนรวม มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำให้การทำงานประสบความสำเร็จ แต่เนื่องจากการทำงานที่มีกิจกรรมเป็นกลุ่มไม่มีกิจกรรมรายบุคคล จึงทำให้ผู้เรียนบางคนไม่สนใจต่อกิจกรรมกลุ่ม ไม่แสดงความคิดเห็นในการทำงาน การทำงานไม่เสร็จตามเวลา ถูกประเมินกิจกรรมงานกลุ่มไม่ดี เกิดความท้อแท้ ขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม แต่ความรับผิดชอบนี้จะมีแนวโน้มสูงขึ้นถ้าใช้เวลามากกว่านี้

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้ความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนที่เรียน โดยการจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหวนกลับไปสูงกว่าความรับผิดชอบต่อสังคมที่เรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ และเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

1.1 ข้อเสนอแนะสำหรับครูผู้สอน

1.1.1 เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหวมกหกใบ ทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และความ รับผิดชอบต่อสังคมสูงขึ้น ครูผู้สอนจึงควรนำเทคนิคการคิดแบบหวมกหกใบไปใช้ในการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1.1.2 ครูผู้สอนต้องเข้าใจบทบาทในการจัดการเรียนรู้ตลอดจน การวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหวมกหกใบให้เหมาะสมกับเวลา สถานการณ์ เพื่อส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.1.3 การจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหวมกหกใบ ผู้สอน ควรเอาใจใส่ และฝึกใช้สีหวมกหกความคิดกับผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ ผู้เรียนจะเกิดความคุ้นเคย และนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

1.1.4 การจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ครูผู้สอน ควรวางแผนและจัดกิจกรรมให้ครบทุกขั้นตอน ฝึกกิจกรรมกลุ่มบ่อย ๆ จะพัฒนาความ รับผิดชอบ

1.1.5 ควรนำขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยกระบวนการ กลุ่มสัมพันธ์ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่สอนเพื่อการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ให้มีประสิทธิภาพ โดยเน้นผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมกลุ่มอย่างทั่วถึง จะช่วยให้ผู้เรียนเกิด ความกระตือรือร้น

1.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา

1.2.1 ผู้บริหารสถานศึกษา ควรสนับสนุนให้ครูผู้สอนได้รับการ ฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหวมกหกใบ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ และ เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน เพราะจากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าการจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิด แบบหวมกหกใบ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม สัมพันธ์

1.2.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ควรเผยแพร่การจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหวมกหกใบและผลงานวิจัย เพื่อเป็นแนวทางใน การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของบุคลากรทางการศึกษาต่อไป

1.2.3 ผู้บริหารสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 1 ควรวางแผนนโยบายและแผนงานวิชาการเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของ ครูผู้สอน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาการจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหมวดหกใบ และการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับตัวแปรตามอื่น ๆ เช่น ความซื่อสัตย์ ความมีวินัยในตนเอง และความเสียสละ

2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหมวดหกใบกับการจัดการเรียนรู้แบบอื่น เช่น โมเดลชิปปา สตอรี่ไลน์ การจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT

2.3 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหมวดหกใบกับการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในสาระอื่นนอกเหนือจากสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กับนักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ ว่าส่งผลต่อประสิทธิภาพของการเรียนรู้หรือไม่

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา